

การดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยม*

The Adaptation of Pantainorasingh Narratives in Popular Culture

อภิวัฒน์ สุธรรมดี¹, สมบัติ สมศรีพลอย²

Apiwat Suthamdee¹, Sombat Somsriploy²

Received: 14 June 2024

Revised: 22 August 2024

Accepted: 13 September 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ และวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่า เรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ส่วนใหญ่ยังคงโครงเรื่องและแก่นเรื่องที่แสดงถึงความซื่อสัตย์และความจงรักภักดี นอกจากนี้ยังพบการเพิ่มโครงเรื่องรองและแก่นเรื่องรอง ได้แก่ มิตรภาพระหว่างพื้นท้ายนรสิงห์กับพระเจ้าเสือ ความรักระหว่างพื้นท้ายนรสิงห์กับนวล ด้านเนื้อหาและ ตัวละครพบการเพิ่มรายละเอียดของเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ และตัวละครเพื่อเติมเต็มเรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ให้สมบูรณ์และเป็นเหตุเป็นผล โดยได้เค้าโครงมาจากพงศาวดารแต่ปรับเปลี่ยนรายละเอียด และอีกส่วนหนึ่งสร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการ อนึ่งเรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยมส่วนใหญ่นำเสนอภาพลักษณ์ด้านดีของพระเจ้าเสือ อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมที่มีต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ ได้แก่ อิทธิพลด้านผู้เสพ ด้านสื่อ ด้านธุรกิจ ด้านนโยบายรัฐชาติ และด้านแนวคิดร่วมสมัย อิทธิพลเหล่านี้ไม่ได้แยกเป็นเอกเทศ แต่ประสานร่วมกันอยู่ในการดัดแปลงตัวบทหนึ่งๆ ทั้งนี้เพื่อให้เรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ที่ดัดแปลง “ถูกใจ” ผู้ชมไม่ล้าสมัย สามารถสร้างกำไร รวมถึงยังให้รสด้านความบันเทิง และมี “แก่นสาร” ทางความคิดเหมาะสมกับยุคสมัย

คำสำคัญ: การดัดแปลง, เรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์, วัฒนธรรมประชานิยม

* จริยธรรมวิจัย COE No. 660701 รับรอง: 17 ก.ค.66

¹ รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, อีเมล: Apiwat.su@bsru.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, อีเมล: Sombat.so@bsru.ac.th

¹ Associate Professor in the department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdej chaopraya Rajabhat University, Email: Apiwat.su@bsru.ac.com

² Assistant Professor in the department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdej chaopraya Rajabhat University, Email: Sombat.so@bsru.ac.th

Abstract

This study aims to examine the adaptation of Pantainorasingh narratives in modern media and analyze the influence of popular culture on these adaptations by collecting data from printed documents, electronic sources, and the internet. The findings revealed that most adaptations of the Pantainorasingh narrative retain the original plot and themes emphasizing faithfulness and loyalty. Additionally, subplots and secondary themes have been introduced, including the friendship between Pantainorasingh and Phra Chao Suea, and the romantic relationship between Pantainorasingh and Nuan. The storyline, events, and characters have been expanded to make the narrative more coherent and complete. While based on historical chronicles, many details have been modified, and some aspects created from imagination. Furthermore, most representations in popular culture highlight the favorable image of Phra Chao Suea. The influences of popular culture on these adaptations include those of audiences, media, business interests, national policy, and contemporary ideologies. These influences are not isolated but intertwined within the adaptation of each narrative to ensure it remains relevant, generates profit, provides entertainment value, and conveys meaningful messages aligned with contemporary values.

Keyword: Adaptation, Pantainorasingh Narrative, Popular Culture

บทนำ

“พันท้ายนรสิงห์” เป็นนามของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่คนไทยรับรู้อย่างกว้างขวาง เหตุเพราะเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้รับการผลิตซ้ำเรื่อยมาในสื่อวัฒนธรรมประชานิยม ปัจจุบันนอกจากพันท้ายนรสิงห์จะเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึง “ความซื่อสัตย์” และ “ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์” แล้ว พันท้ายนรสิงห์ยังได้กลายเป็น “เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์” มีสถานะเป็นเทพ/เทวดาที่ชาวสมุทรสาครให้ความเคารพนับถือ

แม้เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์จะเป็นที่รับรู้ว่าเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าเสือหรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ในลำดับที่ 29 แห่งอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.2246-2251) แต่ในพงศาวดารสมัยนั้น เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ

พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) ทำให้การขุ่นหลวงหวาด ฯลฯ กลับไม่ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ไว้ สะท้อนให้เห็นว่า เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์อาจมิใช่เรื่องที่เล่ากันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ปรากฏอยู่ในเอกสารประวัติศาสตร์ที่ได้ชำระขึ้นในภายหลัง คือ สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติช มิวเซียม พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเล พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ฯลฯ ซึ่งเนื้อความที่เล่าไว้มีเนื้อหา สั้นๆ ประมาณ 2 หน้า

อย่างไรก็ตาม จากจุดเริ่มต้นดังกล่าว เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้มีวิวัฒนาการต่อไปอย่างน่าสนใจ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า สาเหตุอาจเป็นเพราะเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ก่อให้เกิดความสะเทือนใจ อีกทั้งยังนำเสนอ “ความคิด/อุดมการณ์” บางอย่างที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย นอกจากนี้ สุเนตร

ชุดนิธราชนก (2561) ยังได้ตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่า เรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์ซึ่งเล่าเกี่ยวกับพระเจ้าเสือ ในลักษณะพระมหากษัตริย์ที่มีไยดีถือกฎระเบียบ บ้านเมืองเป็นหลักนั้น เรื่องเล่านี้อาจเป็นเครื่องมือ ในการสร้างความคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ดี สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ด้วย

การนำเรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์มาดัดแปลง เป็นสื่อสมัยใหม่ปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2488 ในรูปแบบ “ละครเวที” กำกับการแสดงโดยพระเจ้า วรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ละครเวที เรื่องนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงสุดในช่วงสงคราม และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การดัดแปลงครั้งนี้ ผู้สร้างได้สร้างสรรค์ตัวละครคนรักของพื้นท้าว หรสิงห์ให้มีตัวตนที่เด่นชัดขึ้น และกำหนดนาม ให้ว่า “นวล” อีกทั้งยังได้เพิ่มบทการรำลา ครั้งสุดท้ายระหว่างพื้นท้าวหรสิงห์กับนวลที่กำลัง ตั้งท้อง ก่อนที่พื้นท้าวหรสิงห์จะประสบเคราะห์ กรรมสิ้นชีวิต “บทเพลงน้ำตาแสงใต้” ได้ถูก ประพันธ์ขึ้นเพื่อพรรณนาความรู้สึกอาลัยรักของ พื้นท้าวหรสิงห์ที่มีต่อหญิงคนรัก จะเห็นว่าการ ดัดแปลงในครั้งนี้ ส่งผลให้ “พื้นท้าวหรสิงห์” มีตัวตน มากขึ้น เป็นมนุษย์ปุถุชนที่จับต้องได้ และทำให้ เรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์กลายเป็นโศกนาฏกรรม ความรักที่จบลงด้วยความพลัดพราก ต่อมา ผู้กำกับท่านเดิมนำเรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์ ไปสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่อง “พื้นท้าวหรสิงห์” ซึ่งออกฉายใน พ.ศ. 2493 ภาพยนตร์เรื่องพื้นท้าว หรสิงห์ได้รับความนิยมจากผู้ชมทั่วประเทศ นับ เป็นภาพยนตร์ที่เป็นประวัติการณ์ และมีอิทธิพล ต่ออารมณ์และความเชื่อของผู้คนทั่วไปในสังคม ไทย ตั้งแต่นั้น เรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์ก็ได้รับการ ดัดแปลงเป็นทั้งละครเวที ภาพยนตร์ ละคร โทรทัศน์ เพลง ฯลฯ เรื่อยมา กระทั่งปัจจุบัน (หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน), 2565: ออนไลน์) ณรงค์ศักดิ์ สอนใจ (2545: 3) อธิบายว่า การดัดแปลง

(adaptation) หมายถึง การแปลงงานวรรณกรรม ประเภทหนึ่งให้เป็นอีกประเภทหนึ่ง การดัดแปลง มีหลายลักษณะ อาทิ การดัดแปลงเนื้อหา การ ดัดแปลงเนื้อหานั้นอาจดัดแปลงโดยรักษาโครง เรื่องไว้ แต่เปลี่ยนรายละเอียดทั้งตัวละครและฉาก หรืออาจดัดแปลงเนื้อหาโดยการเขียนบทต่อเติม จากเรื่องเดิมก็ได้ เรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์ปรากฏ การดัดแปลงที่สำคัญ คือ การดัดแปลงเนื้อหา และ การข้ามพรมแดนสื่อ ตัวอย่างกรณีการดัดแปลง เนื้อหา เช่น การเพิ่มเหตุการณ์และเรื่องราวเพื่อ อธิบายว่า การที่เรือพระที่นั่งชนกิ่งไม้ไม่ได้เกิดแต่ อุบัติเหตุ หากเป็นความจงใจของพื้นท้าวหรสิงห์ ที่ต้องการป้องกันพระเจ้าเสือจากเหตุการณ์ลอบ ปลงพระชนม์ อนึ่ง ผู้ที่จะกระทำการลอบปลง พระชนม์นั้นเป็นเจ้านายที่มีบุญคุณอุ้มชูพื้นท้าว หรสิงห์มาแต่อดีต พื้นท้าวหรสิงห์จึงพิถีพิถันตัวเอง ทั้งเพื่อปกป้องเจ้านายเก่า (มิให้ทำการได้) และ พระมหากษัตริย์ (ที่รับราชการอยู่ในปัจจุบัน) ส่วนการดัดแปลงข้ามพรมแดนสื่อ คือ การดัดแปลง เรื่องพื้นท้าวหรสิงห์เพื่อนำเสนอในรูปแบบของ “สื่อ” ที่แตกต่างกัน ซึ่งสื่อแต่ละแบบอาจมีจุดประสงค์ ที่แตกต่างกัน เช่น ละครโทรทัศน์และภาพยนตร์ มีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิง สารคดีมีจุดประสงค์ เพื่อเสนอข้อเท็จจริง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ สื่อเหล่านี้ จึงต้องมีการปรับเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ รวมถึง อาจมีการตีความใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัยด้วย การศึกษากระบวนการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้าว หรสิงห์อาจเผยให้เห็นรูปแบบการดัดแปลงเพื่อ ให้เรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์ดำรงอยู่อย่าง “ต้องใจ” ประชาชนคนไทย

รูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์ และสื่อกลางที่ทำหน้าที่เผยแพร่สำนวนที่ดัดแปลง ล้วนเกี่ยวข้องกับ “วัฒนธรรมประชานิยม” กล่าว คือ เรื่องเล่าพื้นท้าวหรสิงห์ได้วิวัฒน์จากเรื่องเล่า ที่บันทึกพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์มา

เป็น “เรื่องเล่าของมวลชน” การผลิต การเผยแพร่ การจำหน่าย ผู้สร้าง ผู้เสพ ล้วนอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมประชานิยม ตัวอย่างเช่น เมื่อนำเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์มาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ ผู้สร้างต้องขยายเพิ่มเติมเนื้อหาให้สอดคล้องกับสื่อละครโทรทัศน์ที่ต้องยาวหลายตอน นอกจากนี้ ผู้สร้างยังสร้างโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ละครโทรทัศน์ขายได้มีกำไร เป็นที่นิยม ดังนั้นจึงต้องดัดแปลงเรื่องให้สนองความสนใจของผู้คนทั่วไป เช่น มีโครงเรื่องที่สนุกน่าติดตาม มีความร่วมสมัยและสมจริงภายใต้ตรรกะร่วมสมัย ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงต้องนำเสนอแก่นเรื่องหรืออุดมการณ์บางอย่างที่เป็น “อัตลักษณ์” ของเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์

ศิริพร ภักดีผาสุข (2556: 269-270) อธิบายว่า วัฒนธรรมประชานิยม เป็นวัฒนธรรมของมวลชนคือเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นหรือผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองวิถีชีวิตแบบใหม่ของกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการเกิดสังคมเมือง อีกประการหนึ่ง วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่ผลิตเพื่อคนจำนวนมาก มีการกระจายผ่านระบบธุรกิจการค้า และ/หรือถ่ายทอดผ่านสื่อ ส่งผลให้วัฒนธรรมประชานิยมเป็นสิ่งที่มวลชนรับรู้และเสพร่วมกัน วัฒนธรรมประชานิยมเกี่ยวข้องกับทุน การผลิต การเผยแพร่ สื่อสมัยใหม่ ผู้สร้าง ผู้เสพ และแนวคิด/ฐานคิด และปรากฏการณ์ทางสังคม ณ ช่วงเวลาที่มีการดัดแปลง วัฒนธรรมประชานิยมจึงอาจเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “พันท้ายนรสิงห์” ในวงวิชาการมีปรากฏไม่มากนัก จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ส่วนหนึ่ง มุ่งศึกษาในด้านมานุษยวิทยา อาทิ งานของ นฤพนธ์ ต้วงวิเศษ (2560) ด้านคติชนกับการท่องเที่ยว อาทิ งานของ อภิวัฒน์ สุธรรมดี (2565) ส่วนที่ศึกษาการผลิตซ้ำเรื่อง

พันท้ายนรสิงห์ในบริบทสมัยใหม่ มีเพียงงานของปรมาภรณ์ ลิ้มปีเลิศเสถียร (2561) ซึ่งมุ่งเน้นการรวบรวมลักษณะการผลิตซ้ำในภาพรวม

งานวิจัยเรื่อง “การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยม” นี้ จะขยายองค์ความรู้โดยจะวิเคราะห์ให้เห็นว่า ในการผลิตซ้ำนั้น เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้ดัดแปลงด้วยกระบวนการอย่างไรบ้าง และมีอิทธิพลใดบ้าง อยู่เบื้องหลังกระบวนการดัดแปลง การศึกษานี้ อาจช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ในแง่ที่เผยให้เห็นกระบวนการดัดแปลงเรื่องเล่าอิงประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับบริบทรัฐชาติและบริบทวัฒนธรรมประชานิยม สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่ในการสร้าง สื่อ และถ่ายทอดวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์

วิธีการศึกษา

1. การรวบรวมเรื่องเล่าเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์จากเอกสารประวัติศาสตร์ และพงศาวดารในสมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ เพื่อสรุปลักษณะข้อมูลเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ที่เป็น “ฐาน” สู่การดัดแปลง
2. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การจัดทำกับตัวบทข้อมูลที่เป็นกรณีศึกษา (ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ สารคดี เพลง และการ์ตูน) ได้แก่ การถอดเทป การสรุปเนื้อหาสำคัญ และการเรียบเรียงข้อมูลในรูปแบบเอกสาร
3. การวิเคราะห์ และเปรียบเทียบเนื้อหาเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่เป็นตัวบทร่วมสมัย ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดัดแปลง ได้แก่

การขยายความ การตัดทอน การเปลี่ยนแปลง และ การคงเดิม โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของ เรื่องเล่า ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง เนื้อหา และตัวละคร โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องเล่าและการดัดแปลง

4. เชื่อมโยงบริบททางสังคม ปรากฏการณ์ร่วมสมัย ผู้สร้าง-ผู้เสพ แนวคิด/ฐานคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ และอิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมที่ส่งผลต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ในบริบทสมัยใหม่ โดยใช้กรอบแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยม

5. สรุปผล เรียบเรียงข้อมูลในรูปแบบเอกสาร และนำเสนอผลการวิจัยต่อสาธารณะ

ผลการศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่และวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ในชั้นแรก ผู้วิจัยจะนำเสนอเรื่องเล่า “พื้นบ้านท้ายนรสิงห์” ในพงศาวดารและเอกสารประวัติศาสตร์ จากนั้นจะนำเสนอรูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ พร้อมทั้งวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ จากนั้นจะวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ รายละเอียดดังนี้

เรื่องเล่า “พื้นบ้านท้ายนรสิงห์” ในพงศาวดารและเอกสารประวัติศาสตร์

เรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ปรากฏอยู่ในพงศาวดารและเอกสารโบราณสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 5 ชิ้น ได้แก่ 1) พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม 2) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ (ฉบับตัวเขียน) 3) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ

หมอบรัดเล 4) พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา และ 5) โคลงภาพพระราชพงศาวดาร ซึ่งเอกสารเหล่านี้ ได้รับการชำระหรือแต่งขึ้นในระหว่างสมัยรัชกาลที่ 1-5 ของกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ เอกสารลำดับที่ 1-4 เป็นพงศาวดารที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในรูปแบบที่เป็นชนบีสืบทอดกันมาแต่โบราณ ส่วนเอกสารลำดับที่ 5 ได้แก่ โคลงภาพพระราชพงศาวดารนั้นมีลักษณะที่แตกต่างออกไป กล่าวคือเป็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย โดยการดัดสรรของรัชกาลที่ 5 แล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นศิลปะในรูปแบบที่ต่างออกไป คือเป็นภาพวาด และบทกวีบรรยายภาพ กระนั้น เอกสารชิ้นนี้ก็ถือเป็นเอกสารเก่าแก่ที่ปรากฏเรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ชิ้นแรกๆ ถัดจากพงศาวดารต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น ด้วยเรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์มิได้ปรากฏอยู่ในพงศาวดารอื่นๆ ที่เก่ากว่า เช่น พระราชพงศาวดารสมัยกรุงศรีอยุธยา และพระราชพงศาวดารสมัยกรุงธนบุรี ฯลฯ ดังนั้น “เรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์” จึงอาจเป็นเรื่องราวที่ได้รับการแทรกหรือเพิ่มเติมเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ราวๆ พ.ศ. 2350 (รัชกาลที่ 1) เป็นต้นมา

หากจำแนกเหตุการณ์หลักใน “เรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์” ตามลำดับเวลาเป็น 4 เหตุการณ์หลัก คือ 1) ชีวิตในวัยเยาว์ 2) การรับราชการ 3) เรื่องพระที่นั่งชนกิงไม้และการประหาร และ 4) เหตุการณ์หลังการประหารชีวิต ในพงศาวดารและเอกสารประวัติศาสตร์ปรากฏเรื่องราวเฉพาะเหตุการณ์ในลำดับที่ 3 และ 4 เท่านั้น เรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์จึงเป็นเพียงเรื่องเล่าสั้นๆ ที่ไม่ได้ให้รายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับพื้นบ้านท้ายนรสิงห์ไว้อย่างสมบูรณ์ ครบถ้วน

องค์ประกอบของ “เรื่องเล่าพื้นบ้านท้ายนรสิงห์” ด้านโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เนื้อเรื่อง และ ตัวละครที่ปรากฏในเอกสารชิ้นต้น มีดังนี้ **ด้านโครงเรื่อง**

โครงเรื่องของเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์คือ “การ ยึดมั่นในกฎระเบียบของบ้านเมือง และการปฏิบัติ หน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ซื่อตรง” ทั้งนี้ พฤติกรรม และความขัดแย้งสำคัญ คือ พันท้ายนรสิงห์เป็น ผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ในขณะที่พระเจ้าเสือทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตา ต่อ พันท้ายนรสิงห์จึงประสงค์จะอนุโลม กฎระเบียบ ท้ายที่สุด ความขัดแย้งนี้จบลงโดย การยึดกฎระเบียบและขนบธรรมเนียมของบ้านเมือง เป็นสำคัญ **ด้านแก่นเรื่อง** แก่นเรื่องในเรื่องเล่า พันท้ายนรสิงห์ คือ “ความซื่อสัตย์” ความซื่อสัตย์ ในที่นี้ตีความเชื่อมโยงได้หลายอย่าง เช่น การ ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การซื่อสัตย์ต่อกฎระเบียบของ บ้านเมือง และการซื่อสัตย์ต่อพระมหากษัตริย์ **ด้านเนื้อเรื่อง** เนื้อเรื่องในเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ ประกอบด้วยเหตุการณ์หลักตามลำดับ คือ 1) พระเจ้าเสือเสด็จไปทรงเบ็ด ปากน้ำสาครบุรี 2) เรือ พระที่นั่งชนกิ่งไม้จนโขนเรือหัก 3) พันท้ายนรสิงห์ทูล ขอให้ประหารชีวิตตามกฎมณเฑียรบาล 4) พระเจ้า เสือทรงมีพระเมตตาจึงพระราชทานอภัยโทษ แต่สุดท้ายก็ต้องจำพระทัยรับสั่งให้ประหารชีวิต ตามขนบธรรมเนียม และ 5) พระราชทานเพลิงศพ และพระราชทานเงินและสิ่งของแต่ภรรยาและบุตร ของพันท้ายนรสิงห์ **ด้านตัวละคร** เรื่องเล่าพันท้าย นรสิงห์ปรากฏตัวละครเพียง 2 ตัว ได้แก่ พระเจ้า เสือ ซึ่งเป็นตัวละครหลายมิติ และพันท้ายนรสิงห์ ซึ่งเป็นตัวละครมิติเดียว

จากการศึกษาพงศาวดารข้างต้น ผู้วิจัย พบว่าพงศาวดารทั้ง 4 ฉบับมีเนื้อความตอนที่ เล่าถึงพันท้ายนรสิงห์เหมือนกัน ส่วนที่แตกต่างกัน บ้างเล็กน้อยมีเพียงการสะกดคำ เป็นไปได้ว่า พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม ซึ่งชำระขึ้นในราวปลายรัชกาลที่ 1 และพระบาท สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ครั้งยังดำรงตำแหน่งเป็นกรมพระราชวังบวร

สถานมงคล นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 1 เมื่อ ปี พ.ศ. 2350 อาจเป็นต้นแบบให้พงศาวดารฉบับ อื่นๆ ที่จัดทำขึ้นภายหลัง ส่วนโคลงภาพพระราช พงศาวดาร เนื้อความที่เล่าเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ ดำเนินเรื่องตามพระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับ บริติช มิวเซียมทุกประการ เพียงแต่เล่าเรื่องให้ กระชับขึ้นเพราะถูกจำกัดคำ ความ โดยรูปแบบ ของ ฉันทลักษณ์โคลง

ภาพที่ 1 โปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่อง พันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2559

ที่มา: <https://www.siamzone.com/movie/m/7967>

รูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้าย นรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่

เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่ได้รับการดัดแปลง เป็นสื่อสมัยใหม่ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วยภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ สารคดี การ์ตูน และเพลง จำนวนทั้งสิ้น 10 ชิ้นงาน การ ดัดแปลงด้านโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เนื้อหา และ ตัวละคร ในภาพรวมสรุปได้ดังนี้

ตัวบทในการวิเคราะห์	การดัดแปลง โครงเรื่อง			การดัดแปลง แก่นเรื่อง			การดัดแปลง เนื้อหา			การดัดแปลง ตัวละคร		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.ภาพยนตร์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2493)	√		√	√			√	√	√	√		√
2.ภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2525)		√			√	√	√	√		√		√
3.ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ (พ.ศ. 2559)	√		√	√		√	√	√	√	√		√
4.สารคดีเล่าเรื่องพันท้ายนร สิงห์ ¹ (พ.ศ. 2562, พ.ศ. 2564)	1	√		√			√			√	√	
	2	√		√			√			√	√	
5.บทเพลงเกี่ยวกับพันท้าย นรสิงห์ ² (พ.ศ. 2555, พ.ศ. 2557, พ.ศ. 2558)	1		√		√		√					√
	2	√			√			√			√	
	3	√		√	√		√	√			√	
6.หนังสือการ์ตูนภาพพันท้าย นรสิงห์ ³ (พ.ศ. 2549, พ.ศ. 2558)	1	√		√			√			√		
	2	√		√	√		√					√
ความถี่	8	2	4	8	2	2	9	5	2	6	4	5

รูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นทำยนรสิงห์ในสื่อร่วมสมัย

โครงเรื่อง	1.การคงโครงเรื่องหลัก	2.การเปลี่ยนโครงเรื่องหลัก	3.การเพิ่มโครงเรื่องรอง
แก่นเรื่อง	4.การคงแก่นเรื่องหลัก	5.การเปลี่ยนแก่นเรื่องหลัก	6.การเพิ่มแก่นเรื่องรอง
เนื้อหา	7.การเพิ่มเหตุการณ์	8.การตัดเหตุการณ์	9.การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเ
ตัวละคร	10.การเพิ่มตัวละคร	11.การตัดตัวละคร	12.การเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัว

¹ 1) รายการอั้งที่งี่เสียว (ช่อง 8) ตอน “เปิดตำนาน พันท้ายนรสิงห์” พ.ศ. 2562 2) รายการเที่ยวได้ไม่ลบลู่ ตอน “พันท้ายนรสิงห์ ศาลพันท้ายนรสิงห์จุดประหารพันท้ายนรสิงห์ พระเจ้าเสือ” พ.ศ. 2564

² 1) เพลงน้ำตาแสงใต้ ขับร้องโดย นภัทร อินทรใจเอื้อ พ.ศ. 2555 2) เพลงพันท้ายนรสิงห์ ขับร้องโดยปาล ประกาศิต พ.ศ. 2557 3) เพลงพันท้ายนรสิงห์ ขับร้องโดย นรอรธ จันทรกล้า พ.ศ. 2558

³ 1) การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ สำนักพิมพ์อ๊ควิลัส พ.ศ. 2549 2) การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ สำนักพิมพ์สกายบุ๊กส์ พ.ศ. 25

จากตารางข้างต้น สรุปการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ที่พบได้ดังนี้

1. การดัดแปลงโครงเรื่อง จากตัวบทการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 10 ตัวบท พบว่า 8 ตัวบท เช่น ภาพยนตร์พันท้ายนรสิงห์ พ.ศ.2493 ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2559 การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2549 (สำนักพิมพ์อีคิวพลัส) ฯลฯ ต่าง “คงโครงเรื่องเดิมของเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์” กล่าวได้ว่า การดัดแปลงส่วนใหญ่รักษาโครงเรื่องเดิม คือ โครงเรื่องที่มุ่งเสนอความขัดแย้งสำคัญในแง่ที่พันท้ายนรสิงห์เป็นผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด โครงเรื่องดังกล่าวเกิดจากการประกอบสร้างความทรงจำทางสังคมของผู้คนในชุมชนที่มองว่าพันท้ายนรสิงห์คือบุคคลศักดิ์สิทธิ์ หนึ่ง แม้จะยังคงโครงเรื่องหลักแต่ได้พบ “การเพิ่มโครงเรื่องรอง” ในตัวบท 4 ชิ้น เช่น ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2559 การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2558 (สำนักพิมพ์สกายบุ๊กส์) ฯลฯ ซึ่งโครงเรื่องรองที่เพิ่มเข้ามาคือ ความรักระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับนวล และมีมิตรภาพระหว่างพระเจ้าเสือและพันท้ายนรสิงห์ โครงเรื่องทั้งสองแบบที่เพิ่มเข้ามานี้ ทำให้ตัวบทการดัดแปลงกลายเป็นนวนิยายหรือบันเทิงคดีขนาดยาวที่มีหลายเหตุการณ์ หลายความขัดแย้ง ซึ่งทำให้เรื่องสนุกสนานและหลากหลายมากยิ่งขึ้นสัมพันธ์กับสื่อได้แก่ ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ ฯลฯ ที่นำเสนอเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในฐานะสื่อบันเทิง นอกจากนี้ ยังพบตัวบทการดัดแปลงที่เปลี่ยนโครงเรื่องหลัก ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์ ที่นำเสนอมิตรภาพระหว่างพระเจ้าเสือและพันท้ายนรสิงห์เป็นประเด็นหลัก ทั้งนี้เพื่อเอื้อให้ดารานำ คือ สมบัติ เมทะนี และสรพงศ์ ชาตรี มีบทบาทเด่นเท่ากัน ส่วนเพลงนำตาแสงใต้ มีโครงเรื่องที่กล่าวถึงความรักของพันท้าย

นรสิงห์และนวลเป็นหลัก มีเนื้อความสั้นๆ ที่เน้นถึงความซาบซึ้งและอาลัยรัก

2. การดัดแปลงแก่นเรื่อง จากตัวบทการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 10 ตัวบท พบว่า 8 ตัวบท “ยังคงแก่นเรื่องหลัก” ตามพงศาวดาร นั่นคือ “ความซื่อสัตย์” กล่าวได้ว่า การผลิตซ้ำส่วนใหญ่ยังคงแก่นเรื่องเดิม ทำให้ “พันท้ายนรสิงห์” ได้รับการขนานนามว่า “เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์” ส่วน “การเปลี่ยนแก่นเรื่องหลัก” พบไม่มาก อาทิ ภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2525 ที่เน้นเสนอความผูกพันระหว่างพระเจ้าเสือกับพันท้ายนรสิงห์ อย่างไรก็ตาม ในเรื่องข้างต้น “ความซื่อสัตย์” ได้กลายเป็นแก่นเรื่องรอง เมื่อพิจารณาในภาพรวม จะพบว่า “ความซื่อสัตย์” เป็นประเด็นสำคัญ ที่ได้รับการนำเสนอ เน้นย้ำ และสืบทอดในการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่

3. การดัดแปลงเนื้อหาของเรื่อง การดัดแปลงเนื้อหาพบทั้งการเพิ่มเหตุการณ์ การตัดเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ อย่างไรก็ตาม จากกรณีศึกษาพบว่า “การเพิ่มเหตุการณ์” เป็นประเด็นการดัดแปลงที่พบมากที่สุด ดังจะเห็นจากตารางว่า พบการเพิ่มเหตุการณ์ถึง 9 ชิ้นงาน (จากกรณีศึกษาทั้งสิ้น 10 ชิ้นงาน) เหตุการณ์ที่เพิ่มเข้ามาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ในระยะก่อนที่จะได้พบกับพระเจ้าเสือ กล่าวคือ เพิ่มภูมิหลังชีวิตพันท้ายนรสิงห์ ทั้งในแง่ครอบครัว ความเป็นอยู่ รวมถึงความรัก นอกจากนี้ ยังเพิ่มเหตุการณ์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ ความผูกพัน ระหว่างพระเจ้าเสือกับพันท้ายนรสิงห์ รวมถึง การเข้ารับราชการ และเพิ่มความขัดแย้งอื่นๆ ส่วน “การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์” ที่น่าสนใจคือ การเปลี่ยนมูลเหตุที่เรือพระที่นั่งเอกชัยชนกิงไม้ จากที่ตัวบท

ตัวบทในการวิเคราะห์	ลำดับเหตุการณ์หลัก										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.พระราชพงศาวดารกรุงสยามฉบับบริติชมิวเซียม (พ.ศ. 2350)	-	-	-	-	-	-	√	√	√	-	-
2.ภาพยนตร์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2493)	-	√	√	√	√	√	√	-	-	-	√
3.ภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2525)	-	√	√	√	√	√	√	-	-	-	√
4.ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ (พ.ศ. 2559)	√	√	√	√	√	√	√	-	-	-	√
4.สารคดีเล่าเรื่องพันท้ายนรสิงห์	1) รายการอิงอิงที่เสียว ตอน “เปิดตำนานพันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2562)	-	-	-	-	-	√	√	-	√	√
	2) รายการเที่ยวได้ไม่ลบลู ตอน “เปิดตำนานพันท้ายนรสิงห์ ๓” (พ.ศ. 2564)	-	-	-	-	-	√	-	√	√	√
5.บทเพลงเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์	1) เพลงน้ำตาแสงใต้ (พ.ศ. 2555)	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-
	2) เพลงพันท้ายนรสิงห์ (พ.ศ. 2557)	-	-	-	-	-	√	-	-	-	√
	3) เพลงพันท้ายนรสิงห์ (พ.ศ. 2558)	-	-	√	-	-	-	-	-	-	√
6.หนังสือการ์ตูนภาพพันท้ายนรสิงห์	1) การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ สำนักพิมพ์อิคิวพลัส (พ.ศ. 2549)	-	-	√	-	√	-	√	√	√	√
	2) การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ สำนักพิมพ์สกายบุ๊กส์ (พ.ศ. 2558)	-	-	√	-	√	-	√	√	√	√

เปรียบเทียบเหตุการณ์หลักในเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์จากพงศาวดารและตัวบทการดัดแปลงในสื่อสมัยใหม่

1. พันท้ายนรสิงห์เป็นกำพร้าบิดา อาศัยอยู่กับแม่ตาบอด ต่อมาได้เป็นลูกบุญธรรมพระพิชัย ได้ฝึกการต่อสู้หมัดมวยในสำนักพระพิชัย
2. ทหารหลวงดูคร่าหญิงพรหมจารีและขูดรีดบีบบังคับเอาทรัพย์สินประชาชนโดยอ้างว่าเอาไปถวายพระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์เข้าต่อสู้ขัดขวางทหารหลวง
3. พันท้ายนรสิงห์ขกมวยกับพระเจ้าเสือและก่อเกิดเป็นมิตรภาพ
4. ความรักระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับนวล
5. พันท้ายนรสิงห์เข้ารับราชการกับพระเจ้าเสือ และได้ร่วมกันต่อสู้ปราบปรามกบฏและศัตรู
6. พระพิชัยลอบปลงพระชนม์ชีพพระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์ต้องเลือกข้างระหว่างพระพิชัยกับพระเจ้าเสือ
7. เรือพระที่นั่งชนกิ่งไม้ ประหารชีวิต และสร้างศาลเพียงตาขึ้นพิธีกรรม
8. พระเจ้าเสือโปรดให้จัดการพระราชทานเพลิงศพแก่พันท้ายนรสิงห์ และพระราชทานเงินและสิ่งของแก่บุตรภรรยา
9. พระราชกรณียกิจของพระเจ้าเสือในการขุดคลองสนามชัย และอื่น ๆ
10. สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นบูชาพันท้ายนรสิงห์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับตำนาน และความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อเจ้าพ่อพันท้ายนรสิงห์
11. พันท้ายนรสิงห์ในฐานะเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์และวีรบุรุษของแผ่นดิน

ภาพที่ 3 ตารางเปรียบเทียบเหตุการณ์หลักเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในพงศาวดารและสื่อสมัยใหม่

ในพงศาวดารเล่าว่าเป็นอุบัติเหตุ เพราะคลองโคกขาม นั้นแคบแค้วมาก เป็นพันท้ายนรสิงห์จึงใจนำเรือ เข้าชนกับกิ่งไม้ ทั้งนี้เพราะพันท้ายนรสิงห์ได้รับรู้ มาว่าปลายค้งน้ำด้านหน้าจะมีกบฏดักรออยู่เพื่อ ลอบปลงพระชนม์พระเจ้าเสือ

4. การดัดแปลงตัวละคร การดัดแปลง เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์เป็นบันเทิงคดี ทั้งในรูปแบบภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์ มักมี “การเพิ่ม ตัวละคร” เช่นในสำนวนที่สร้างสรรคเป็นละคร โทรทัศน์ พ.ศ. 2559 มีการเพิ่มตัวละครที่มีบทบาท ต่อเรื่อง เช่น พระพิชัย (พ่อบุญธรรมพันท้ายนรสิงห์) พระยาราชสงคราม (ตัวร้าย) ทับทิม (บุตรพระพิชัย ซึ่งหลงรักพันท้ายนรสิงห์) ฯลฯ ตัวละครที่เพิ่ม เข้ามานี้ สัมพันธ์กับการเพิ่มโครงเรื่องรอง และการเพิ่มเหตุการณ์ ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการ ดัดแปลงตัวละคร คือ “การเปลี่ยนแปลงลักษณะ ของตัวละคร” โดยเฉพาะตัวละคร “พระเจ้าเสือ” ที่ตัวบทการดัดแปลงที่เป็นบันเทิงคดีล้วนนำเสนอ เรื่องราวเกี่ยวกับพระองค์ในด้านบวกหรือด้านที่ ดีงาม อีกทั้งยังไม่ปรากฏเรื่องราวด้านลบ เช่น ความ ดุร้าย โลเล ไร้เหตุผล ฯลฯ ดังที่ปรากฏในตัวบท พงศาวดาร กล่าวให้ชัดขึ้น พระเจ้าเสือในตัวบท การดัดแปลงส่วนใหญ่เป็นพระมหากษัตริย์ที่ รักชาติ รักมิตร มีอารมณ์ขัน ใจกว้าง เป็นลูกผู้ชาย เป็นผู้มีความสามารถในการต่อสู้และการรบ ฯลฯ ภาพในด้านบวกของพระมหากษัตริย์นี้ ส่วนหนึ่งอาจ สัมพันธ์กับแนวคิด “ธรรมราชา” ที่ พระมหากษัตริย์ ในอุดมคติครองแผ่นดินโดยธรรม

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า เรื่องเล่าพัน ท้ายนรสิงห์ในพงศาวดารมีเนื้อความสั้นๆ ที่เน้น เหตุการณ์เรือชนกิ่งไม้ การประหารชีวิต และการ ชุดคลอง ต่อมาเมื่อมีการดัดแปลงเรื่องเล่า พันท้ายนรสิงห์เป็นบันเทิงคดี เช่น ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ ฯลฯ ก็จะมีการเพิ่มเติมเหตุการณ์ เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ครอบครัว และความรักของ

พันท้ายนรสิงห์ รวมถึงมิตรภาพระหว่างพันท้าย นรสิงห์กับพระเจ้าเสือ ทำให้พันท้ายนรสิงห์มี ตัวตนอย่างมนุษย์ปุกฤษณ์มากขึ้น เรื่องเล่าของ พันท้ายนรสิงห์จึงสามารถโน้มน้าวหรือสร้าง สุนทรียรสให้เกิดขึ้นแก่ผู้ชมได้ เรื่องเล่าพันท้าย นรสิงห์กลุ่มที่เป็นสารคดีจะเน้นข้อเท็จจริง เหตุการณ์ จะเน้นไปที่การประหารชีวิต ความซื่อสัตย์ และ สถานที่ที่ปรากฏตามตำนาน ส่วน บทเพลงมี เนื้อความเพียงสั้นๆ จึงมักนำเสนอประเด็นที่ไม่ ซับซ้อน สั้นๆ ชัดเจน เช่น ความรัก และวีรกรรม ของพันท้ายนรสิงห์เป็นต้น ส่วนตัวบทที่เป็น การ์ตูน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้และกลมกล่า ให้เยาวชนรักชาติ รักสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีบุคคลต้นแบบ จึงเน้นนำเสนอเรื่องราวของ พันท้ายนรสิงห์และพระเจ้าเสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณธรรมของพันท้ายนรสิงห์และพระราชกรณียกิจ ของพระเจ้าเสือ โดยไม่กล่าวถึงประเด็นความรัก ดังนั้นหากยึดตัวบทพงศาวดารเป็นตัวตั้ง จะพบว่า เหตุการณ์ในพงศาวดารอยู่ในลำดับเหตุการณ์ 7-9 ดังนั้น ตัวบทการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ ในสื่อสมัยใหม่ทุกชิ้นจึงปรากฏการดัดแปลงโดย เฉพาะการดัดแปลงเหตุการณ์ ลักษณะสำคัญคือ การเพิ่มเหตุการณ์ ทั้งเพื่อเติมเต็มเรื่องราวใน ชีวิตพันท้ายนรสิงห์ให้สมบูรณ์ อาทิ บันเทิงคดี ทั้งเพื่อเล่าเหตุการณ์หลังการประหารชีวิต ที่ พันท้ายนรสิงห์กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีเทวาลัยสร้าง เพื่อบูชา และมีสถานที่ปรากฏตามตำนาน อาทิ สารคดี การดัดแปลงเหล่านี้ เมื่อผสมรวมกันแล้ว ทำให้เห็นภาพรวมของเส้นทางชีวิตพันท้ายนรสิงห์ ตั้งแต่เกิดจนตาย กลายเป็นเทพเทวดาและวีรบุรุษ นับได้ว่า สื่อสมัยใหม่ในวัฒนธรรมประชานิยม มีส่วนสำคัญยิ่งในการเล่า แต่งเติม สืบสาน สร้างสรรค กระทั่ง เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์มีความสมบูรณ์ บรรลุพันธกิจอันหลากหลาย ทั้งในแง่ให้ความรู้ ความจริง ความบันเทิง รวมถึงให้ข้อคิด อุดมคติ และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตด้วย

วิเคราะห์ลักษณะสำคัญของการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่

จากรูปแบบการดัดแปลงดังที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การคงโครงเรื่องและแก่นเรื่องที่แสดงถึง “ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดี” ตัวบทที่เป็นกรณีศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า แก่นเรื่อง ด้าน “ความซื่อสัตย์” อันได้แก่ ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ต่อพระเจ้าแผ่นดิน และซื่อสัตย์ต่อกฎระเบียบของบ้านเมือง ยังคงได้รับการสืบทอดอย่างเหนียวแน่น ผลจากการดัดแปลงในลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้พื้นท้ายนรสิงห์ได้รับการขนานนามว่า “เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์” เพื่อนำเสนอแก่นเรื่องนี้ เรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์จึงดำเนินเรื่องตามโครงเรื่องที่มุ่งเสนอความขัดแย้งสำคัญ คือ พื้นท้ายนรสิงห์เป็นผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ในขณะที่พระเจ้าเสือทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตาต่อพื้นท้ายนรสิงห์จึงประสงค์จะอนุโลมกฎระเบียบ ท้ายที่สุด ความขัดแย้งนี้จบลงโดยการยึดกฎระเบียบและขนบธรรมเนียมของบ้านเมือง ทั้ง “แก่นเรื่อง” และ “โครงเรื่อง” ดังกล่าว ได้รับการสืบทอดจากตัวบทดั้งเดิมในพงศาวดาร ผ่านการผลิตซ้ำในรูปแบบและสำนวนต่างๆ กระทั่งปัจจุบัน

2. การเพิ่มโครงเรื่องรองและแก่นเรื่องรองเพื่อให้เรื่องราวมีความเข้มข้น สนุกสนาน และสมเหตุสมผลมากขึ้น โครงเรื่องรองและแก่นเรื่องรองที่เพิ่มเข้ามาในตัวบทสมัยใหม่ ได้แก่ มิตรภาพระหว่างพื้นท้ายนรสิงห์กับพระเจ้าเสือ และความรักระหว่างพื้นท้ายนรสิงห์กับนวล การที่พระเจ้าเสือไม่ประสงค์จะประหารชีวิตพื้นท้ายนรสิงห์ซึ่งขัดต่อข้อกำหนดกฎหมายบ้านเมือง รวมถึง

การยึดเอาพระองค์เป็นที่ตั้ง และทรงโศกเศร้าจนถึงกับกรรแสงเมื่อต้องประหารชีวิตพื้นท้ายนรสิงห์ เป็น “เงื่อนงำ” ที่ดูไม่สมเหตุสมผลที่พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเจ้าชีวิตสูงสุดจะทรงมีต่อขุนนางผู้น้อยคนหนึ่ง เงื่อนงำนี้จึงต้องอธิบายด้วยการเพิ่มเรื่องราวเกี่ยวกับมิตรภาพระหว่างพื้นท้ายนรสิงห์กับพระเจ้าเสือว่า พื้นท้ายนรสิงห์ได้ช่วยชีวิตพระเจ้าเสือไว้ อีกทั้งยังเป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบาน และพื้นท้ายนรสิงห์เป็นมิตรที่พระเจ้าเสือโปรดปรานและไว้วางใจที่สุด ส่วนเรื่องราวความรักระหว่างพื้นท้ายนรสิงห์กับนวล นอกจากจะทำให้พื้นท้ายนรสิงห์มีตัวตนหรือมีชีวิตเยี่ยงมนุษย์ปุถุชน จริงๆ มากขึ้นแล้ว ประเด็นที่สืบเนื่องกับรัก เช่น รักสามเส้า ความเคลือบแคลงสงสัย การฝ่าฝืนอุปสรรคเพื่อให้ได้รักกัน รวมถึงรักที่ต้องจากลาด้วยความตาย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ช่วยทำให้เรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์กลายเป็นบันเทิงคดีที่เข้มข้น สนุกสนาน กระบอบใจผู้เสพทั่วไปได้ง่ายขึ้น

3. การเพิ่มรายละเอียดของเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ และตัวละครเพื่อเติมเต็มเรื่องราวพื้นท้ายนรสิงห์ให้สมบูรณ์ เรื่องเล่าพื้นท้ายนรสิงห์ที่ปรากฏในพงศาวดารเป็นเพียงเรื่องราวสั้นๆ เมื่อสื่อสมัยใหม่ดัดแปลงเรื่องเล่า “พื้นท้ายนรสิงห์” จึงต้องเพิ่มเนื้อเรื่อง เหตุการณ์และตัวละครเพื่อเติมเต็มเรื่องราวพื้นท้ายนรสิงห์ให้สมบูรณ์ โดยเฉพาะเหตุการณ์ในวัยเยาว์ ครอบครัว ความรัก การเข้ารับราชการ มิตรภาพกับพระเจ้าเสือ และความขัดแย้งในเรื่อง สิ่งที่เพิ่มเติมเข้ามานี้ มีทั้งที่อาศัยเค้าโครงจากพระราชประวัติของพระเจ้าเสือที่ปรากฏในพงศาวดาร (แล้วโยงให้พื้นท้ายนรสิงห์เข้าไปอยู่ร่วมและมีบทบาทในเหตุการณ์นั้นๆ) และที่จินตนาการขึ้น ส่วนในด้านตัวละครสำคัญที่เพิ่มเติมเข้ามาและมีบทบาทต่อเรื่อง ได้แก่ นวล (ภรรยาพื้นท้ายนรสิงห์) พระพิชัย (พ่อบุญธรรมของพื้นท้ายนรสิงห์) และ พระยาราชสงคราม (ตัวร้าย

ผู้ทำลายชื่อเสียงของพระเจ้าเสือ) ตัวละครเหล่านี้เป็นตัวละครหลักที่ทั้งถูกขยายความและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์สมบูรณ์ขึ้น

4. การเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัวละครโดยการสร้างภาพลักษณ์ด้านดีให้แก่พระเจ้าเสือ พงศาวดารต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้ให้ภาพด้านร้ายของพระเจ้าเสือไว้อย่างรุนแรงอย่างที่ไม่เคยปรากฏกับพระมหากษัตริย์องค์ใดมาก่อน เช่นเล่าว่าพระองค์โปรดในการตีมน้ำเมาและเสพสังวาสกับดรุณีที่ยังไม่มีระดู หากหญิงใดขัดพระทัยจะถูกทำร้ายถึงตายอย่างโหดเหี้ยมความเหล่านี้ “ต่าง” จาก “พระเจ้าเสือ” ที่ปรากฏในการดัดแปลงในสื่อวัฒนธรรมประชานิยม กล่าวคือ พระเจ้าเสือในสื่อสมัยใหม่นั้น ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ไม่ถือพระองค์ ทรงรักและห่วงใยราษฎร ทรงมีพระอารมณ์ขัน ทรงมีความสามารถในการสู้รบและการป้องกันตัว ทรงใจกว้างมีความจริงใจต่อเพื่อน ทรงมีได้มีความมักใหญ่ใฝ่สูงและปรารถนาเป็นผู้ปิดทองหลังพระ และทรงหมายที่จะรักษาชาติบ้านเมือง ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งต่างชาติดการผลิตซ้ำ “ภาพแทน” พระเจ้าเสือในด้านดีน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับประเด็นการเมืองและนโยบายของรัฐ ภาพแทนที่ผลิตซ้ำๆ ในสื่อวัฒนธรรมประชานิยมส่งผลให้ ผู้คนรับรู้เรื่องราวในด้านดีหรือด้านบวกของพระเจ้าเสือ อาจกล่าวได้ว่าสื่อเหล่านี้ “กู้ภาพลักษณ์” ให้แก่พระเจ้าเสือ กระทั่งพระเจ้าเสือก็ได้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หนึ่งคู่กับพันท้ายนรสิงห์ กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ชัดขึ้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พันท้าย นรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร ที่มีการสร้างรูปเคารพพระเจ้าเสือขนาดใหญ่ตั้งไว้บูชาในพื้นที่ นอกจากนี้ สถานที่ดังกล่าวยังมีการสร้างวัดตุ้มงคล อาทิเหรียญศักดิ์สิทธิ์ที่ด้านหนึ่งเป็นรูปพระเจ้าเสือ ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นรูปพันท้ายนรสิงห์ด้วย

อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์

อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์มี 5 ประการ ดังนี้

1. อิทธิพลด้านผู้เสพ การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อวัฒนธรรมประชานิยมจำเป็นต้องคำนึงถึงผู้เสพเป็นสำคัญ เพราะผู้เสพเป็นผู้ชม ผู้ซื้อ ผู้ใช้ ตัวบทที่สร้างสรรค์ขึ้นมาขึ้น การดัดแปลงจะประสบความสำเร็จหรือไม่สามารถสนองความสนใจหรือความต้องการของผู้เสพได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์เป็นการตูนแบบ “สารบันเทิง” ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กๆ การตูนที่สร้างสรรค์นั้นต้องให้ทั้งความรู้และความบันเทิง ตัวอย่างองค์ความรู้ที่เพิ่มเติมเข้ามาในการตูนได้แก่ ความรู้ทางประวัติศาสตร์วิถีไทย กฎมณเฑียรบาล เรื่องไทย ฯลฯ ขณะเดียวกันการตูนก็ต้องมีความสนุกสนาน ตื่นเต้น มีการปรับเนื้อหาและภาษาให้เหมาะกับผู้อ่าน รวมถึงต้องให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์แก่เด็กๆ ด้วย นอกจากนี้หากพิจารณาที่จุดมุ่งหมาย คือ สิ่งที่ประสงค์จะให้เกิดขึ้นกับเด็กๆ ซึ่งเป็นผู้เสพการตูน จะพบว่าสื่อการตูนมีส่วนสำคัญหนึ่งต่อการกลมกลืนเยาวชนให้เกิดอุดมการณ์ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีต่อกษัตริย์

2. อิทธิพลด้านสื่อ สื่อในวัฒนธรรมประชานิยมแต่ละชนิดมี “ธรรมชาติ” ของสื่อที่แตกต่างกันที่เห็นได้ชัดตัวอย่างหนึ่งคือระยะเวลาในการนำเสนอ ในขณะที่ละครโทรทัศน์อาจมีเวลาในการนำเสนอถึง 20 ชั่วโมง แต่บทเพลงมีเวลาเสนอเพียง 3 นาที เวลาในการนำเสนอที่แตกต่างกันนี้จะส่งผลกระทบต่อรายละเอียดของเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ ตัวอย่างเช่น สารคดีที่เป็นกรณีศึกษา ด้วยต้องนำเสนอในชองยูทูปและชองทางออนไลน์อื่นๆ จึงมีความยาวไม่มาก นอกจากนี้ ด้วยรูปแบบที่เป็นสารคดี จึงต้องนำเสนอเนื้อหาที่เน้นความรู้ความ

จริงมากกว่าจินตนาการ เนื้อหาของสารคดีที่เป็นกรณีศึกษาจึงนำเสนอเหตุการณ์เรือพระที่นั่งเอกชัยชนกิ่งไม้จนนำมาสู่การประหาร พุทธศักราชที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ของพันท้ายนรสิงห์ และเน้นให้เห็นสถานที่จริงที่สอดคล้องกับเรื่องเล่า นอกจากนี้เพื่อให้ข้อมูลที่เล่ามาเชื่อถือได้ ผู้เล่าเรื่องในสารคดีจึงต้องเป็นบุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของศาลพันท้ายนรสิงห์ เช่น ผู้จัดการศาล เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำศาล หรือผู้ทรงคุณวุฒิประจำศาลพันท้ายนรสิงห์ สารคดีไม่พบการเพิ่มเติมเหตุการณ์ก่อนการประหาร ตัวละคร ความขัดแย้ง หรือแม้กระทั่งภรรยาพันท้ายนรสิงห์ก็มิได้รับการกล่าวถึง นอกจากนี้ประเด็น “จุดมุ่งหมาย” ของสื่อก็ส่งผลอย่างมากต่อการดัดแปลงหรือการเล่าเรื่อง เช่น ภาพยนตร์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความบันเทิง สารคดีมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อเท็จจริง ส่วนการ์ตูนมีจุดมุ่งหมายเพื่อกล่อมเกลายาวชนโดยให้พันท้ายนรสิงห์เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต จุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันของสื่อแต่ละชนิดนี้ ส่งผลต่อการดัดแปลง และวิธีการเล่าเรื่องด้วย

3. อิทธิพลด้านธุรกิจ การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยม ไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ สารคดี การ์ตูน และเพลง ล้วนเกี่ยวข้องกับ “ธุรกิจ” กล่าวคือ ชี้นำงานที่ดัดแปลงนี้ เป็น “สินค้า” แบบหนึ่งที่ผลิตมาเพื่อมวลชน และองค์กรธุรกิจเหล่านี้ต้องใช้ “ทุน” ในการผลิตชิ้นงาน อาทิ ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2559 นั้นใช้ทุนในการผลิตชิ้นงานกว่า 100 ล้านบาท เป็นธรรมดาที่ผู้ผลิตจะมุ่งหวังกำไรจากชิ้นงานที่ดัดแปลงนี้ ดังนั้น การที่องค์กรธุรกิจจะตัดสินใจดัดแปลงวรรณกรรมเรื่องหนึ่งเพื่อผลิตเป็น “สินค้าในสื่อวัฒนธรรมประชานิยม” จึงมีเรื่องที่ต้องพิจารณามากมาย เช่น ทุน กำไร โอกาส กระแส การแข่งขัน ลูกค้านำการต่อยอดทางธุรกิจ ฯลฯ ดังจะเห็นจากกรณีการ

ดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์เป็นภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2525” เมื่อผู้สร้างสรรคประสงค์จะให้ “นักแสดง” คือสมบัติ เมทะนี และสรพงศ์ ชาตรี ซึ่งเป็นพระเอกดังในยุคนั้นเป็นจุดขาย เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่ดัดแปลงจึงเน้นแก่นเรื่องที่แสดงมิตรภาพระหว่างพระเจ้าเสือและพันท้ายนรสิงห์เพื่อให้พระเอกทั้งสองมีบทบาทเท่ากันและปรากฏร่วมกันในฉากต่าง ๆ ตลอดทั้งเรื่อง

4. อิทธิพลด้านนโยบายรัฐชาติ เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้รับการดัดแปลงเป็นละครเวทีและภาพยนตร์ในปีแรก ๆ ที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงและญี่ปุ่นได้ถอนทัพออกจากไทย ขณะนั้นทางรัฐบาลได้ตั้ง “สภาวัฒนธรรม” โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่สื่อถึงวีรกรรม คุณงามความดีของพระมหากษัตริย์เพื่อนำมาให้เห็นถึงความสำคัญของ “สถาบันพระมหากษัตริย์” ในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรมไทย ภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2493 ได้ดัดแปลงขึ้นภายใต้บริบทนี้ และเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ก็มีศักยภาพที่สามารถตอบสนองนโยบายภาครัฐได้เพราะเรื่องราวแสดงถึง “ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์” แสดงถึงพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์พระราชกรณียกิจ และความสงบรุ่งเรืองครั้งบ้านเมืองยังดี อย่างไรก็ตาม ด้วยพงศาวดารต้นสมัยรัตนโกสินทร์ค่อนข้างจะนำเสนอภาพพระเจ้าเสือในด้านลบ เพื่อให้การดัดแปลงตอบจุดประสงค์ของรัฐ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องราว เหตุการณ์ บทบาท บุคลิกลักษณะของพระเจ้าเสือเพื่อแก้ต่างว่าภาพลักษณ์ในด้านลบของพระเจ้าเสือเกิดจากการใส่ความของขุนนางเลว แท้จริงแล้ว พระเจ้าเสือเป็นพระมหากษัตริย์ที่รักปวงประชา กล่าวหาญเด็ดเดี่ยว มีน้ำใจต่อมิตร และเป็นผู้รักษาราชบัลลังก์ไว้จากชาติตะวันตก ดังนั้นบริบทของยุคสมัยและ

วัตถุประสงค์ที่ยึดโยงอยู่นโยบายของชาติก็มีผลต่อการดัดแปลงด้วย

5. อิทธิพลด้านแนวคิดร่วมสมัย แนวคิดร่วมสมัย เช่น แนวคิดสตรีนิยม ที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมระหว่างชาย-หญิงเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีบทบาทต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่จริงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับผู้ชาย ในพงศาวดารมีตัวละครหลักเพียง 2 ตัวคือพระเจ้าเสือกับพันท้ายนรสิงห์ ตัวละครหญิงจึงไม่มีบทบาทในเรื่อง ในพงศาวดารมีการกล่าวถึงภรรยาของพันท้ายนรสิงห์ แต่ไม่ปรากฏชื่อ และเป็นการกล่าวถึงเพียงสั้นๆ เท่านั้น ในการดัดแปลงครั้งแรกๆ จึงปรากฏ “ชื่อ” ภรรยาพันท้ายนรสิงห์ที่แตกต่างกัน เช่น ภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2493 ให้ชื่อว่า “นวล” ในขณะที่ภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าเสือพันท้ายนรสิงห์ ให้ชื่อว่า “สร้อย” ที่เป็นดังนี้เพราะชื่อของภรรยาพันท้ายนรสิงห์เป็นชื่อที่ผู้สร้างสรรคงานกำหนดขึ้น (ในที่นี้จะขอเรียกว่า “นวล” ซึ่งเป็นชื่อที่รู้จักกันแพร่หลาย) นวลในชั้นงานที่ดัดแปลงระยะต้นๆ มีบทบาทเป็นศรีภรรยา อยู่กับเหย้าเรือนรักและเชื่อฟังสามี อย่างไรก็ตาม เมื่อเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้รับการดัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์ใน พ.ศ. 2559 นั้น “นวล” เป็นตัวละครหนึ่งที่มีบทบาทต่อการดำเนินเรื่องมาก เพราะเธอเป็นผู้หญิงที่กล้าหาญเข้มแข็ง มีเหตุมีผลและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ในขณะเดียวกัน นวลก็ยังมีคุณลักษณะของสตรีที่สืบทอดในขนบนิยม ได้แก่ เป็นแม่ศรีเรือน รักและซื่อสัตย์ต่อสามี และมีจิตใจดี บทบาทและคุณลักษณะของนวลที่เปลี่ยนแปลงไป และมีบทบาทต่อเรื่องมากขึ้นนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแนวคิดสตรีนิยม ที่ผู้หญิงมีความเท่าเทียม สำคัญ และมีบทบาทต่อสังคมมากขึ้น สอดคล้องกับภาพยนตร์และละครโทรทัศน์เรื่องอื่นๆ ที่สร้างสรรค์ในบริบทร่วมสมัย ที่ให้ความสำคัญกับผู้หญิงมากขึ้น เช่น ภาพยนตร์เรื่อง

สุริโยทัย ละครโทรทัศน์เรื่องวันทอง เป็นต้น ดังนั้น แนวคิดร่วมสมัยจึงอาจนำเสนอบางประเด็นให้มีการตีความตามความคิดของผู้ชม เนื้อหาเปิดกว้างมากกว่าสื่อเก่าๆ

สรุปและอภิปรายผล

การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยมเป็นการดัดแปลงข้ามสื่อ มีลักษณะร่วมกับการศึกษาวิจัยในแนวเดียวกันอื่นๆ เช่น การศึกษาวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยม เรื่องสังข์ทองฉบับต่างๆ ของรัชรินทร์ อุดมืองคำ (2560) และ ผู้เสพกับการดัดแปลงเนื้อหาและตัวละครเรื่องพระอภัยมณีในวัฒนธรรมประชานิยม ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2546 ของ เปรม สวนสมุทร (2547) ในแง่ที่กระบวนดัดแปลงประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงรายละเอียด การเพิ่มเหตุการณ์ และการสร้างตัวละครใหม่ เป็นต้น อีกทั้งมูลเหตุการดัดแปลงนั้นก็เป็นไปในแนวเดียวกันคือเพื่อให้เนื้อเรื่องมีความสมเหตุสมผล เหมาะสมกับผู้เสพและให้รสด้านความบันเทิงที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ส่วนใหญ่ยังคงรักษาโครงเรื่องและแก่นเรื่อง “ความซื่อสัตย์” และ “ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์” ซึ่งเป็นแก่นเรื่องเดิมในพงศาวดารไว้อย่างเหนียวแน่น ต่างจากการดัดแปลงวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ซึ่งอาจมีการดัดแปลงโครงเรื่องหรือแก่นเรื่องที่แตกต่างจากตัวบทเดิมอย่างเด่นชัด เช่น กรณีศึกษาของ เปรม สวนสมุทร (2547: 164-168) พบว่าการดัดแปลงเรื่องพระอภัยมณีในสำนวนการ์ตูนภาพเคลื่อนไหว ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กเล็กนั้นนำเสนอแก่นเรื่อง “จริยธรรมความกตัญญู” ในขณะที่ตัวบทนิทาน คำกลอนเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ที่กลุ่มเป้าหมายคือบุคคลทั่วไปนั้นนำเสนอแก่นเรื่อง “การเดินทางผจญภัยเพื่อหาประสบการณ์” และ “ความสำคัญของความรู้” เป็นต้น

การดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นทำยนรสิงห์ โดยเฉพาะในสื่อบันเทิง ใต้ให้ภาพพื้นทำยนรสิงห์ที่เป็น “มนุษย์ปฤชชน” มากขึ้น วิธีการคือเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ภรรยา” ของพื้นทำยนรสิงห์ คือ “นวล” เป็นผู้มีบทบาทในฐานะศรีภรรยา เพื่อนคู่คิด ความเชื่อมั่นที่มีต่อ นวล ทำให้พื้นทำยนรสิงห์กล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ การดัดแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการรับรู้เรื่องเล่าพื้นทำยนรสิงห์ เช่น ที่อุทยานประวัติศาสตร์พื้นทำยนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร ปรากฏศาล “เจ้าแม่ศรีนวล” ตั้งอยู่เคียงข้างกันกับศาลพื้นทำยนรสิงห์

นอกจากนั้น การดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นทำยนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยมน่าจะมีส่วนในการประกอบสร้างให้พื้นทำยนรสิงห์กลายเป็น “วีรบุรุษ” ผู้เป็นต้นแบบด้านความซื่อสัตย์ด้วย นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536: 35-57) อธิบายว่า “วีรบุรุษ” หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ให้แก่สังคม การกระทำของวีรบุรุษอาจไม่เพียงแต่เล่าขานกันในยุคสมัยของวีรบุรุษ แต่ยังสืบเนื่องตลอดมาทุกกาลสมัย トラบเท่าที่สังคมยังยกย่องวีรบุรุษนั้น ผู้ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษจะต้องเป็นคนพิเศษ กระทำในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ซึ่งคนทั่วไปกระทำได้ยาก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 35-57) การสละชีวิตเพื่อรักษากฎระเบียบของบ้านเมือง และรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ที่พื้นทำยนรสิงห์กระทำนั้นเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และคนทั่วไปกระทำได้ยาก ธรรมชาติของมนุษย์แล้วย่อมรักตัวกลัวตาย แต่พื้นทำยนรสิงห์

ก้าวข้ามสิ่งดังกล่าวด้วยยึดมั่นในอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ เหตุใดยุติธรรมหรือคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์จึงสำคัญต่อสังคมไทย ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า “ความซื่อสัตย์” สามารถตีความให้เข้ากับบริบททางสังคมได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การซื่อสัตย์ต่อพระมหากษัตริย์ การซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติ การซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การซื่อสัตย์ต่อมิตร การซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง ฯลฯ กล่าวให้ชัดขึ้น ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จำเป็นต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์ทุกคนทุกรูปแบบ กรณีศึกษาการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นทำยนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยมในทางหนึ่งได้เผยให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประชานิยมที่ทรงพลังยิ่งในการประกอบสร้างสืบทอด และสร้างสรรค์ “วัฒนธรรม”

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาการดัดแปลงเรื่องเล่าในวัฒนธรรมประชานิยมโดยใช้ตัวบทอื่นๆ เช่น วรรณคดี และเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ เพื่อวิเคราะห์หาลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของการดัดแปลงแต่ละชิ้นงาน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ณรงศักดิ์ สอนใจ. (2545). การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมดัดแปลงเรื่องขุนช้างขุนแผน (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). วีรบุรุษในวัฒนธรรมไทย. การแสดงปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากรณ์ ครั้งที่ 4, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เปรม สวนสมุทร. (2547). ผู้เสพกับการดัดแปลงเนื้อหาและตัวละครเรื่องพระอภัยมณีในวัฒนธรรมประชานิยมในช่วงปีพุทธศักราช 2545-2546 (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชรินทร์ อุดเมืองคำ. (2560). การศึกษาวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยม เรื่องสังข์ทอง ฉบับต่างๆ (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2556). นิทานในหนังสือแนว edutainment ภาษาไทย: การศึกษาพลวัตของนิทานในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารอักษรศาสตร์, 42(2), 259-304.
- สุนทร ชูตินทรานนท์. (2561). พระเจ้าเสือกกับพันท้ายนรสิงห์. <https://www.youtube.com/watch?v=VdCoRqtxgml>
- หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). (2565). พันท้ายนรสิงห์. <https://www.fapot.or.th/main/archive/148>